

євнух відчув, що обличчя гетьмана “від Бога”, то капуджі-баша, побачивши помираючого Наливайка в домовині, одразу зрозумів, що він обіймає значне соціальне становище і має неабиякий розум [1, 231, 404, 450]. Захоплення викликав гетьман Наливайко і в інших козаків. Наприклад, Петро Конашевич розмірковував над тим, звідки у Северина така неймовірна безстрашність? І припустив, що або від Бога, або від народження [1, 483]. Нечуваною силою наділив Наливайка, героя свого однойменного роману, М. Вінграновський: його Северин спокійно витримує надзвичайну напругу бою. Про це автор розповів з позиції польського гетьмана Жолкевського [1, 559, 568].

М. Вінграновський поетичним засобом метафори не лише зображує психічний стан героя (“блідим могильним вогнем став підходити Наливайко” [1, 351]), а й налаштовує читачів на сприймання подальшого епізоду – непохитну рішучість і готовність Наливайка прийняти смерть, аби спокутувати його гріх перед запорожцями (бій проти них під П’яткою). Незвичайну силу погляду Наливайка М. Вінграновський передає за допомогою метафори – козакові Петру Конашевичу від очей Северина “дихнуло інеш” [1, 484]. А коли гетьман дізнався, що польський пан убив його батька, то “його очі взялися морозом...” [1, 555]. Епітетом “страшний” романіст характеризує голос Наливайка [1, 579]. Метафорично митець увиразнює очі Наливайка у вирішальний момент його сватання до Галі на Різдво, коли він очікував відповіді її матері: “Його ще вогкі з морозу очі враз посухшали й взялися темним вогнем” [1, 219].

Роман “Северин Наливайко” наближує до українського фольклору не тільки поетичність мовлення М. Вінграновського. Казковості й романтизму роману надає фантастичність багатьох вигаданих епізодів, виписаних досить колоритно. Перш за все образ героя роману митець змалював відповідно до модерної традиції. І не стільки в історичному ракурсі, як у романтичному й авантюрно-пригодницькому дусі. Наприклад, несподівано автор зобразив козацького гетьмана Наливайка коронованим на китайського імператора, до того ж – верхи на верблюді на ім’я Месія [1, 378–379]. Незвичайною пригодою Наливайка було й те, що водою він дістався в труні прямісінько до кримського хана в Очаків. Цей вигаданий М. Вінграновським епізод сприймається тим більш неправдоподібно через те, що тяжко хворий козацький гетьман Наливайко і поранений (у бою із козаками-запорожцями) кримський хан Газі-Гірей знайшли спільну мову, довго спілкувалися – і коли найкращі лікарі вилікували Наливайка, хан відпустив його і козаків із дарунками [1, 447–457, 469–471].

Література

1. Вінграновський М. С. Вибрані твори / передм. Л. М. Талалая. Київ: Дніпро, 2004. 832 с.
2. Кулаковський В. М. Максим Кривоніс: іст. роман ; Северин Наливайко : роман. Київ: Укр. Центр духовної культури, 1998. 560 с.
3. Ле І. Твори: у 7 т. Київ: Дніпро, 1969. Т. 4. Наливайко : історичний роман. 455 с.

Філоненко С. О.,
доктор філологічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет

ВІКТОРІАНСЬКА КРАСА З СОБАЧОГО ПОГЛЯДУ: ЕСТЕТИКА В ПОВІСТІ “ФЛАШ” ВІРДЖИНІ ВУЛФ

Повість “Флаш” Вірджинії Вулф написана в 1933 році після роману “Хвилі”, який важко давався авторці. Тож робота над нею стала свого роду перепочинком для втомленої письменниці, про що вона зазначила в щоденнику. Як і раніший роман “Орlando”, “Флаш”

Троянди й виноград: феномени естетичного і прагматичного в літературі та культурі

є експериментальною біографією: якщо в першому здійснено гендерну трансформацію героя в героїню, то в другому подано вікторіанський життєпис собаки. Імовірно, Вірджинія Вулф спародіювала книгу «блумсберійця» Літтона Стрейчі “Видатні вікторіанці”. Надихнути її на написання повісті могла й популярна п’єса “Баррети з Вімполь-стріт” Рудольфа Бесьєра, яка йшла в лондонських театрах на початку 1930-х років (у 1957 році за нею буде знято однойменний фільм американця Сідні Франкліна). Вірджинія Вулф з любов’ю ставилася до собак, мала домашнього улюбленця, спанієля Пінка, подарунок її близької подруги Віти Секвіл-Вест, отже, особисті переживання також живили образ Флаша.

Сюжет твору має документальне підґрунтя, адже йдеться про собаку, що належав видатній англійській поетесі Елізабет Баррет-Браунінг, що тривалий час вела життя самотниці, аж до втечі з батьківського дому з майбутнім чоловіком Робертом Браунінгом. Про Флаша йдеться в листуванні поетеси, йому вона присвятила дві поезії. У повісті собака стає свідком романтичної любовної історії, яка розгортається в домі батька Елізабет, усі події в житті людей податні крізь призму сприйняття тварини. Авторка використовує прийоми містифікації, псевдо документальності, дописуючи біографію видатного “літературного” спанієля.

Попри біографічний акцент, повість сполучає риси кількох жанрів: роману виховання, соціально-психологічного твору, травелогу, детективу, мелодрами. “Трайливий” твір користувався успіхом: відомо, що за перші 6 місяців після публікації було реалізовано 19 тисяч копій. Таким чином, “Флаша” можна вважати міні-бестселером, популярності якого посприяли і майстерні ілюстрації сестри письменниці Ванесси Белл, відомої художниці. Попри те, що Вірджинія Вулф у літературному каноні асоціюється з високим модернізмом, літературознавці досі вагаються, до якого поля літератури віднести повість – до “високої” чи “низької”: “Флаш” балансує між ними двома.

У повісті авторка спробувала передати тваринне світосприйняття, у якому чільну роль відіграють нюхові відчуття; “...це намагання подивитися на світ, відчуті й передати його в словах так, як дивиться на нього собака”, зазначає Ірина Ніколаєнко [1, 25]. Спанієль “noses the world”, тобто відчуває світ носом, нюхом. Тому портрети, пейзажі, інтер’єри у “Флаші” позначені незвичністю. Можна сказати, що Вірджині Вулф використовує прийом “одивнення” (“очуднення”), про який писав Віктор Шкловський. Традиційна вікторіанська естетика заломлюється крізь призму бачення собаки як Іншого, зберігаючи домінанти “роду”, “класу”, “престижності”, але набуваючи більшої “природності”, “матеріальності”: “Яскравість і різноманітність кольорів і фактур – зараз зелена трава, а потім оксамитові гардини, контрасти, на які щиро і всім єством реагує Флаш, світло і темрява, безтурботність і смуток, радість і тривога – прості й водночас складні опозиції, на яких вибудовується сприйняття персонажа” [1, 26].

Повість “Флаш”, своєрідна “лірико-психологічна анімалістична фантазія” Вірджинії Вулф (за словами Олексія Левченка), є оригінальним літературним експериментом, що дав змогу з нової точки зору висвітлити вікторіанське суспільство, становище творчої жінки в ньому, розкрити взаємодію світу людей і тварин.

Література

1. Вулф В. Флаш. К.: ОК Publishing, 2017. 176 с.